

GERONTOLOŠKO IZRAZJE

POKOJNINA

angleško: *pension*

nemško: *die Rente*

francosko: *la pension*

špansko: *la jubilación*

italijansko: *la pensione*

Ni vprašanje, v kakšni starosti se želim upokojiti, ampak s kakšnim dohodkom (2012).

George Foreman

Pokojnina je redni mesečni prejemek iz obveznega zavarovanja, ki upravičencu zagotavlja materialno in socialno varnost za primer starosti, invalidnosti ali smrti zavarovanca (ZPIZ, 2008). Pokojnina je mesečno plačilo, ki ga prejema upokojenec. Obstaja več vrst pokojnine: invalidska pokojnina polna pokojnina, pri katero so izpolnjeni vsi pogoji za najvišji dosegljivi znesek; družinska pokojnina, ki jo dobiva družinski član po umrlem zavarovancu ali upokojencu; osebna pokojnina, ki jo dobiva zavarovanec iz lastnega zavarovanja; starostna pokojnina (SAZU, 2000). Invalidska pokojnina je pokojninski prejemek, ki pripada zavarovancu ob nastanku invalidnosti, če izpolnjuje pogoje v skladu z zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ, 2008).

PREDČASNA POKOJNINA

angleško: *early pension*

nemško: *Vorruhestand*

francosko: *la pension anticipée*

špansko: *jubilación anticipada*

italijansko: *prepensionamento*

Vrsta pokojnine, ki jo je bilo mogoče pridobiti po predpisih, veljavnih do 31. 12. 1999, če je upravičenec izpolnjeval predpisano starost, pokojninsko dobo in status. Predčasna

pokojnina, odmerjena od pokojninske osnove glede na dopolnjeno pokojninsko dobo, se zaradi manjkajoče starosti zniža za določen odstotek. To zmanjšanje odpade pri dopolnitvi starosti za pridobitev pravice do starostne pokojnine (ZPIZ, 2008). Predčasna upokojitev je upokojitev pred določeno starostjo ali pred potekom določenega časa zaposlenosti (SAZU, 2000).

VIRI

George Foreman quotes (2012). V: http://thinkexist.com/quotes/george_foreman/ (sprejem 30. 8. 2012).

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Slovenska akademija znanosti in umetnosti - SAZU.

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Inštitut za slovenski jezik

Frana Ramovša ZRC SAZU (2000). V: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (sprejem 28. 8. 2012).

Statistični terminološki slovar obveznega

pokojninskega in invalidskega zavarovanja (2008).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Slovenije - ZPIZ. V: <http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/1800e580441e4bfa8363fb745e837060/STSlovar.pdf?MOD=AJPERES>

(sprejem 8. 8. 2012).

Ksenija Saražin Klemenčič

DEMENCA

angleško: *dementia*

nemško: *die Demenz*

francosko: *la démence*

špansko: *la demencia*

Beseda demenca izhaja iz latinščine. Sestavljena je iz prepone **de-**, ki pomeni nasprotnost, upadanje, in **mens**, ki pomeni duha in razum. Demenca torej pomeni 'upadanje duha in razuma'.

Demenca je skupek simptomov in znakov, ki so posledica več kot sto različnih bolezni organskega izvora in lahko prizidane ljudi vseh starosti, primarno pa je bolezen starejšega prebivalstva. Pri ljudeh mlajših

od 65 let, se demenca pojavlja pri blizu enem odstotku, med 90 let in več starimi pa pri približno 60 %.

Demenca je kronična in napredujoča bolezen možganov. Kaže se v obliki motenj številnih višjih kortikalnih funkcij, zlasti spomina, mišljenja, orientacije, razumevanja, računskih in učnih sposobnosti, sposobnosti govornega izražanja in presoje. Njen prvi znak je pogosto izguba spomina, pri čemer je v začetni fazi bolezni prizadet predvsem kratkoročni spomin, to je spomin za nedavne dogodke. Spremembe lahko opazijo bolniki sami, še bolj pa njihovi svojci. Spomin za oddaljene dogodke je v začetku ohranjen in je prizadet šele v kasnejših fazah bolezni. Pogosto je prizadeta bolnikova orientacija, najprej časovna in kasneje prostorska.

Glede na vzrok delimo demence na primarne in sekundarne. Sekundarne so posledica drugih bolezni, npr. bolezni presnove, depresije, pomanjkanja različnih vitaminov, zastrupitev idr. Za te vrste demenc je značilno, da lahko z zdravljenjem osnovne bolezni odpravimo tudi simptome in znake, na osnovi katerih sklepamo na demenco. Pri primarnih demencah pa so možgani neposredno prizadeti, zato bolezen ni ozdravljiva. Primarne demence razdelimo na degenerativne (kamor spada tudi Alzheimerjeva bolezen, ki je najpogostejši vzrok demenc), vaskularne in mešane oblike (degenerativne in vaskularne oblike skupaj).

Proces demence delimo na tri obdobja. V prvem gre za blago obliko demence. Pri bolniku prihaja do motenj v orientaciji, razpoloženskih sprememb, pozabljanja, slabega presojanja. Drugo obdobje je srednje razvita demenca. Pri bolniku prihaja do vse hujših spominskih motenj, nepoznavanja svojcev, časovne in krajevne zmedenosti, sumničenj, nenehnega gibanja in tavanja, nemira, izrazitih spominskih motenj. V zadnjem obdobju govorimo o hudi obliki demence. Bolniki veliko spiyo, so vsestransko ranljivi, besedno sporazumevanje je vse bolj oteženo, pojavi se inkontinenca, pride do upadanja telesnih funkcij, bolnik se zapira v svoj svet.

Primarne oblike demenc niso ozdravljive, lahko pa zdravimo simptome in s tem bolniku izboljšujemo kakovost življenja. Z zdravili poskušamo upočasniti potek bolezenskih sprememb ter lajšati simptome. Pri zdravljenju je zelo pomemben celostni pristop, v katerega naj bi vključili zdravnike, delovne terapevte, medicinske sestre, fizioterapevte, socialne delavce in druge, zlasti pa je važno, da so o bolezni in komuniciranju s človekom, ki ima to bolezen, poučeni svojci.

Poleg zdravljenja je izrednega pomena pomoč bolnemu človeku pri organiziranju dnevnih aktivnosti in izvajanju le-teh. Pri tem zelo pomagajo načela tako imenovane validacije, ki pravijo, da je dementnega človeka potrebno sprejemati takšnega, kakršen je, ne pa poskušati popravljati in spreminjati njegovega vedenja. Zavedati se je treba, da doživljanje dementnega človeka ni enako našemu, zato se je treba vseskozi zavestno vključiti v njegovo doživljanje ter sporočila takšnega bolnika jemati kot edino veljavna in resnična.

Povsem jasni dejavniki tveganja, ki bi natančno napovedali pojav in razvoj demence pri določenem človeku še niso znani. Kljub temu pa nekatere raziskave nakazujejo, da redna psihična in telesna aktivnost, uravnotežena prehrana, izogibanje škodljivim razvadam in ohranjanje socialne mreže lahko odložijo ali upočasnijo razvoj demence, mogoče pa tudi preprečijo njen pojav.

Ker še ni učinkovitega zdravila, ki bi demenco povsem pozdravilo, je potrebno vlagati v preventivo in osveščanje ljudi, zlasti pa v ustrezno ravnanje in komuniciranje z dementnim človekom. Številne države so že sprejele nacionalne programe o demenci, Slovenijo ta naloga še čaka. Pomembno je nuditi pomoč pri sprejemanju bolezni tako dementnemu človeku kot njegovim svojcem. V zadnjem času so na voljo številna predavanja, tečaji, knjige in časopis Spominčica, ki izobražujejo družinske oskrbovalce in ostale v skupnosti o demenci in o družinski oskrbi človeka s to boleznijo.

Tina Lipar